

ARRONSAR i abans RONSAR, 'replegar una cosa cap enrere', dit especialment del que es fa amb el nas, el front i altres parts altes del cos en arrufar-les, 'encongir, contraure el volum': origen incert, probablement derivat de l'àr. *rāmz*, *romz*, 'signe que es fa amb la cara, guinyada, ullet', 'acció de fer senyes'; de la idea d'arrugar una part de la cara es va passar a la de 'contraure'; del mateix mot àrab, en el sentit, que també pren, de 'expressió figurada, imatjada, alegoria' es prengué també el cast. ant. *ronce*, *ronceria*, *roncear*, 'afalac' i 'evasiva', que han passat així mateix al català en les formes *ronsejar*, *fer el ronsa*, *ronseguer*. □ 1.^a doc.: *ronsar*, fi S. XIII; *arronçar*, segon quart S. xv.

Ja (almenys una vegada) en Lluïl: «en així com lo cuyr de la bèstia se *ronsa* e-s restreny per la calor del foc», *L. de Cont.*, 168.19; igual forma en Jacme Marc un segle més tard: «per lo gran fret qui fa .ls nervis *ronçar*» (ed. A. Pagès, 43.84), que ell mateix recull en el seu *Dicc. de Rims*, on dóna *ronça* com a consonant d'*onça*, *girgonça*, *vergonça* (§ 151). La combinació més freqüent és amb *nas*: «Si yo hagués volguda Laquesis per muller, ja serie fet molts dies ha passats, e per ventura no m'haguéran ací *ronçat* lo nas», *Curial* (*NCL.* II, 279) i «girà-ls la sua fastijosa cara e *ronçant* un poch lo nas ---» (II, 145). Des d'aquest segle es generalitza la forma amb *arr-*: «lo rey, oyda la supplicatió e resposta feta por los consellés, començà fortment *arronçar* lo nas e mette lo peu en lo strep ---», *Fi del Comte d'Urgell* (*NCL.*, 62); també amb *u* (cf. *agrunçar* ~ *engrunçar* ~ *gronsar*, *acunçar* COMPTIARE, *unça* ~ *onça*): «*arrunçà*-l nas / cabotejant, / e morrejant, / ab gran menyspreu, / donà-hi del peu: / vestir no-u vol, / diu que du dol» (JRoig, *Spill*, v. 1974), i vegeu encara alguna cita en *AlcM*, ultra la d'*arrunçar les celles* en el valencià cinccentista Beltran reportada per Sanelo (II, 5v, cf. Gulsoy).

És sabut que avui en el Princ. el mot s'usa molt amb referència a d'altres parts altes del cos, amb gran freqüència les espatlles: «ja *arronso* espatlla: atura-la / si 't plau la mà que adoro ---», Verd., *Atl.*, 73; molt sovint reflexiu «—tots ne portem una de creu —afegí *arronsant-s'hi* d'espatlles», Pons i Massaveu (*Auca de la Pepa*, 254) o bé transitiu: «reüllant ab marcada desconfiansa, *arronsant* les espatlles», Noller (*La Papallona*, 102), «la Queta *arronsà* prudentment les espatlles», id. (*Vilaniu*, 95); i en terra valenciana «*arronsant* els muscles per tota contestació», MGadea (*T. del Xè* I, 227, de nou p. 289). Alguna vegada s'aplica fins i tot a membres de més avall, però això ja no és freqüent fora d'*arronsar-se el llombrígol* o el *melic* (R. Caselles, *AlcM*₂, 'agafar por'). La forma amb *u*, que ja hem vist en textos valencians antics i moderns, continua essent la pròpia de les terres més enllà de l'Ebre: *arrunsa* Pres. 3 a Tortosa (Moreira, *Folkl.*, p. 133), *arronsar-se* i *arrunsa-r-se* «acurrucarse» en el Baix Maestrat i la Plana (Ga. Girona), *s'arrunsa* expressant «passivitat» a Mondóver (*Canyissas*, 132).

En comarques extremes, insulars o pirinenques, apareixen accs. desviats, en part de bastant: 'ajaçar, fer

ajeure' sento a Andorra: «lo rampill servix per *arōnsà* l'herba quan dallem» (Soldeu, 1952); 'fer una giragonsa, tombar, tirar cap a una altra banda' se sent de vegades per Mallorca: «ara *arōnsarém* de cap ací» (Algaïda, 1964); *AlcM* (§ 5) diu que a Menorca i Eivissa té el sentit de «llevar molta cosa d'enmig, cast. *arramblar*», que sembla ser una acc. nàutica (cast. *ronzar* o *arronzar*, en un sentit com el del *zaja-rancho de combate*: llevar-ho tot de coberta), i és el que deu entendre l'eivissenc Dr. I. Macabich: «Oh el temperi de pluja, / ventant el seu raspall: / *arronsa* tot qui puja / moll amunt, moll avall» (Villangómez, *Llibre d'Eiv.*, 89). I pots ser, per extensió d'alguna acc. no gaire llunyana d'aquesta, s'arriba en parts de Mallorca a fer-li dir «malferir, esfondrar» (*BDLC* III, 1906, 9), que amb un sentit així o 'colpir, aixafar' ho lleigeixo en escrits d'AMAlcover, tot i que tals accs. hagin passat per ull a l'*AlcM* (cf. men. *arrossat*, § 2, ja diferent): «ab quin gust --- m'haurien *arrossat*, capaxafat i fet una coca» (*BDLC* x, 1919, 332).

En parlars veïns de Catalunya, i segurament propagat des d'ací, trobem: aran. *arrossà* 'deturar' (espt. el cpt. *arrossa-bò*, l'herba dita *bove-retina* en b. ll., cast. *detiene-buey*, oc. *arresto-boeu*, *estanco-boeu*, *ARom.* XVIII, 220, veg. ací BOLOMAGA); continua així pels parlars comengers «*arrounça*: froncer; *arrounço*: fronicis; *arrounso-boueou*: rubanier, leiche» (Dupleich, *Patois de Saint-Gaudens*), i alguns altres de gascons o occitans, fins al Bearn: Aspa i Baretons *arrounça* «rassembler un troupeau» (Palay); alt-arag. d'Echo *arrossarse* o *arrossâr lo ganao* «reunirse, correr a tal punt», «zusammengholt (das Vieh) werden» (*ZRPb.* LV, 632, 634), sobre l'etimologia del qual A. Kuhn descabdella una teoria (que deu ser la mateixa després publicada en el *FEW* x, 556), enginyosa i rebuscada però més inversemblant que convincent; que el nostre mot era ja molt usat des del període nacional en tenim prova pel fet d'haver passat com a manlleu al sicilià: *arrunchiari li spada* «stringersi nelle spalle» (en una peça de Capuana —Catània 1895—, *Mango, Teatro Sic.*, 1961, p. 235), fon. *arrunçâri*; per a d'altres formes de Sicília i Lípari, *VKR* III, 171.

Deïa jo en el DCEC sobre les velles etimologies: l'arxi-hipotètic AR-RE-UNC-E-ARE de Parodi (*Rom.* XVII, 53) és indefensable, però tampoc es pot creure en un derivat de l'a-al. ant. *runza* 'arruga' admès per Spitzer (*BDC* XI, 119), que prové d'un antic *HRUNKITA, car això seria creure possible a Catalunya un mot dialectal de l'alt-alemany, amb segona Lautverschiebung; el gòt. *HRUNKJAN 'arrugar' postulat per Gamillscheg (*RomG.* I, p. 379) a penes és millor, en tot cas no convenç qui sàpiga que mal testificat està aquest verb en germànic: el mateix M-Lübke, després de pensar en el germànic (per a certes formes occitanes, que en part poden ser independents de la família de les nostres), va acabar (*ZFSL* XLIV, i, p. 108) rebutjant fins per a aquestes la procedència germànica.

L'etimologia àrabica que vaig proposar en el DCEC IV, 62a37ss., amb algunes reserves (acceptada en els mateixos termes en *AlcM*₂), em sembla ara més digna